

แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี The Guidelines for Development of Elderly Schools Performance in Lopburi Province

โกสินทร์ ชีทาหงส์*

Kosin Cheethangdee

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ ศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม

ผลวิจัย สภาพการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี พบว่า ผู้นำหรือนายกองค์การบริหารส่วนตำบลไม่ให้ความสำคัญ มีผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมน้อย วิทยากรไม่เพียงพอ ไม่มีสถานที่ในการจัดตั้งโรงเรียนอย่างเป็นทางการ ต้องอาศัยอาคารเรียนในวัดหรืออาคารขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นการชั่วคราว ผู้สูงอายุบางส่วนเรียนไม่ครบหลักสูตร มีปัญหาด้านสุขภาพ

ปัญหาและอุปสรรคต่อการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี พบว่างบประมาณไม่เพียงพอเป้าหมายไม่ชัดเจน ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมน้อยเพราะเดินทางไม่สะดวก มีปัญหาสุขภาพ บางคนไม่สามารถเรียนจนครบหลักสูตร ขาดวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญ ไม่มีสถานที่เหมาะสมในการจัดตั้งโรงเรียน แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี ประกอบด้วย การสร้างการมีส่วนร่วมของทุกหน่วยงานหรือทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรม เช่น หาสถานที่จัดกิจกรรมที่เหมาะสมที่ผู้สูงอายุสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ง่าย ต้องเลือกเป้าหมายที่เป็นผู้สูงอายุที่สมควรได้รับความช่วยเหลือในการพัฒนาที่ชัดเจน มีการสื่อสารที่เหมาะสม มีการกำหนดระยะเวลา การสร้างแกนนำ และเนื้อหาหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการ ควรมีการสร้างเชื่อมั่นใจด้วยการจัดหาที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัยให้กับกลุ่มด้อยโอกาส รวมทั้งเสริมเบี่ยังชีพให้พอเพียงกับการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุด้วย จึงจะทำให้การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุเกิดความยั่งยืน

คำสำคัญ : การพัฒนา / โรงเรียนผู้สูงอายุ

Abstract

* นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะและการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

Lecturer- Doctor of Philosophy Program in Public Policy and Management, Kasembundit University

The objectives of this research were to study the conditions for the development of elderly school Performance in Lopburi province, study the problems, obstacles and approaches for the development of elderly school Performance in Lopburi province. The data were collecting by documents, non-participant observation, in-depth interview and focus group discussions.

The research findings were as follows:

The conditions for the development of elderly school Performance in Lopburi province revealed that leaders or the chief executives of the local administrative organizations had less prioritize, less amount of elderly to be participate, guest speakers did not adequate, have no place for formal installation of the elderly school so that utilized temporally the buildings of temple or local administrative organizations. The some elderly learned but did not ends of curriculum and having problem of their health.

The problems, obstacles for the Performance of the development of elderly school Performance in Lopburi province revealed that there were not enough budgets, unclear targets of elderly school, the less participate because the reason of non-convenience in transport and their health, some elderly could not learned until end of curriculum, lack of expert guest speakers, there were no suitable place to install schools. The approaches for the development of elderly school Performance in Lopburi province composed of the creation of all sector or relevance agencies for participation, provided the environment in according to activities such as utilized the place for suitable activities which were the elderly ease to participate, screening the elderly who were clear deserved to help for the development, suitable communication, setting up schedule, creating leaders, and the curriculum contents in according to the needs of elderly. It should be created confidence by provided safety home for the less opportunity elderly as well as pay more for subsistence allowance based on standard of living in order to sustainable Performance of the development of elderly school.

Keywords: Development / Elderly School

บทนำ

ในช่วงทศวรรษนี้ปรากฏการณ์ที่น่าสนใจที่เกิดขึ้นทั่วโลก คือ การที่ประชากรเกือบทุกประเทศกำลังมีอายุสูงขึ้นจากร้อยละ 8 ในปี 2493 เป็นร้อยละ 12 ในปี 2556 และจะสูงขึ้นเป็นร้อยละ 21 ในปี 2593 อันเป็นผลมาจากอัตราการเกิดที่ต่ำ ความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์และ

การดูแลสุขภาพของประชาชนมีแนวโน้มดีขึ้น (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2556) สำหรับประเทศไทยประชากรสูงวัยในปี พ.ศ.2556 มีร้อยละ 14.9 และจะเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 32 ในอีก 20 ปีข้างหน้า (กระทรวงสาธารณสุข, 2557) ปัญหาที่พบตามมาของผู้สูงอายุ ได้แก่ เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง เช่น โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง โรคหลอดเลือดหัวใจ โรคหลอดเลือดสมอง ทำให้ประเทศมีรายค่ารักษาพยาบาลอย่างมหาศาล (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2556) นอกจากนี้ยังมีปัญหารายได้น้อย ด้อยโอกาส ว่างาน ถูกทอดทิ้ง ในขณะที่มีความต้องการทางการเงินถึงร้อยละ 57.3 (ชาย โพธิสิตา และสุชาดา ทวีสิทธิ์, 2552) และต้องการการดูแลเป็นสิ่งสำคัญ (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2557)

“โรงเรียนผู้สูงอายุ” เป็นนโยบายที่เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546 เป็นยุทธศาสตร์และแนวทางที่ให้หน่วยงานหลัก 3 หน่วยงาน ได้แก่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ร่วมกันส่งเสริมการเรียนรู้และดูแลผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีในสังคม และผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเจ้าภาพในการจัดกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นในทั่วทุกพื้นที่ของประเทศ (สัณห์หทัย สงวนศักดิ์, 2550)

จังหวัดลพบุรีได้ดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุนำร่องในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาตั้งแต่ปี 2557 จำนวน 11 แห่ง สามารถดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้เพียง 1,185 คน จากจำนวนผู้สูงอายุ 13,657 คน คิดเป็นร้อยละ 8.68 การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุที่ผ่านมา ยังไม่สามารถนำนโยบายดังกล่าวไปสู่ความสำเร็จตามที่กำหนดได้ โดยเฉพาะการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ การเข้าถึงบริการทั้งด้านความรู้ การดูแลสุขภาพดีการต่าง ๆ ผู้สูงอายุไม่สามารถเดินทางมาร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานที่ดำเนินการจัดการเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากภาระค่าใช้จ่าย การเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังจนเกิดภาวะติดเตียง ไม่มีลูกหลานดูแลหรือนำมาร่วมกิจกรรม

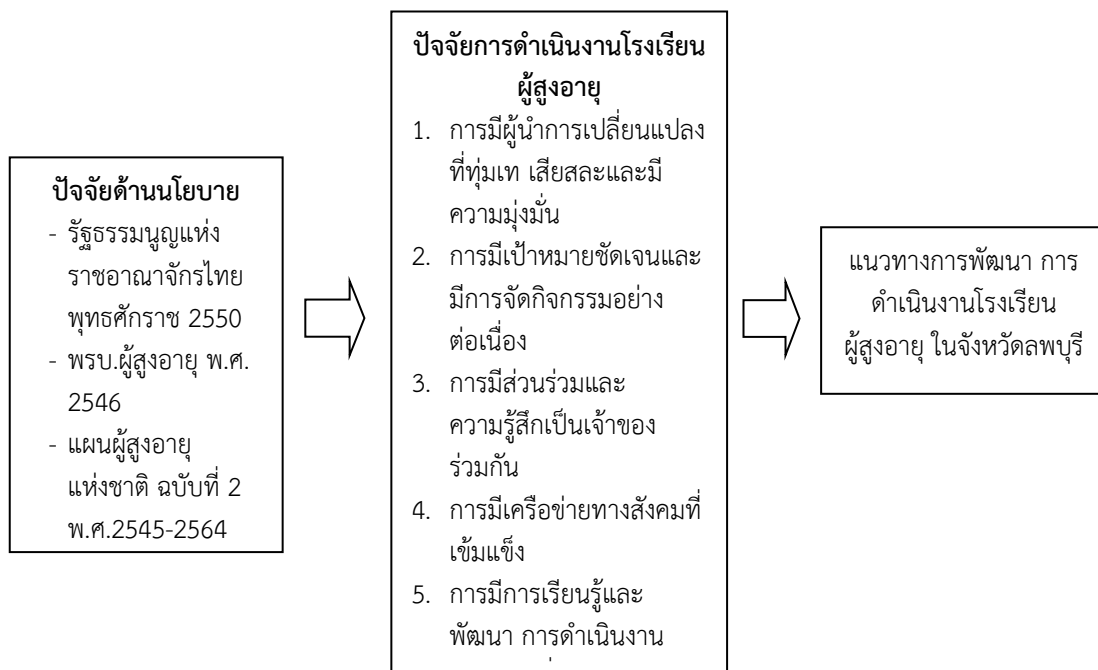
การผลักดันให้มีการดำเนินงานตามนโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้วยการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ จึงเป็นสิ่งที่สำคัญหากไม่สามารถนำนโยบายสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมหรือสามารถปฏิบัติได้ในระดับปฏิบัติการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้วนโยบายที่กำหนดมาก็จะไม่สัมฤทธิ์ผล การวิจัยนี้จึงมุ่งที่จะนำเสนอแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี เพื่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้นำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย ใช้รูปแบบการเป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)
2. สถานที่วิจัย ได้แก่ พื้นที่จังหวัดลพบุรี รวม 11 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ
3. ระยะเวลา ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ.2560 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ.2560
4. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมทั้งสิ้น 73 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้กำหนดนโยบาย (Key Informant) รวม 7 คน โดยพิจารณาคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย 1) พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดลพบุรีหรือผู้รับผิดชอบงานด้านผู้สูงอายุ 2) นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดลพบุรี 3) นายกองค์การบริหารส่วนตำบล/นายกเทศมนตรี/รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล/รองนายกเทศมนตรี จำนวน 5 คน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ผ่านนโยบายไปปฏิบัติ (Casual Informant) รวม 44 คน ประกอบด้วย 1) ปลัดเทศบาล/ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล/รองปลัดเทศบาล/รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ตำบลละ 1 คน รวม 11 คน 2) ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคมหรือนักพัฒนาชุมชนหรือ

เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลที่รับผิดชอบงานด้านสวัสดิการสังคม ตำบลละ 1 คน รวม 11 คน 3) เจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 11 คน 4) ผู้นำชุมชน (กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน/สมาชิก อบต.) จำนวน 11 คน

กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้เกี่ยวข้องทั่วไป (General Informant) รวม 22 คน ประกอบด้วย 5) ผู้สูงอายุ ตำบลละ 1 คน รวม 11 คน 6) ญาติผู้สูงอายุ ตำบลละ 1 คน รวม 11 คน

5. เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย การสังเกต ประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก และประเด็นการสนทนากลุ่ม

6. การตรวจสอบเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญในเชิงโครงสร้างและเนื้อหา ส่วนการตรวจสอบข้อมูลใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า ในด้านผู้ให้ข้อมูล ด้านเวลาเก็บรวบรวมข้อมูล และด้านวิธีรวบรวมข้อมูล

7. การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้หลากหลายวิธี ได้แก่ การสอบถาม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม

8. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์แบบอุปนัย การจำแนกชนิดข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการเปรียบเทียบข้อมูล ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์โดยจำนวนและร้อยละ

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 สภาพปัจจุบันการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดลพบุรี

1. สภาพปัจจุบันการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดลพบุรี พบว่า มีเพียงร้อยละ 8.68 เท่านั้นที่เข้าร่วมกิจกรรม สำหรับผู้สูงอายุที่มีปัญหาทางสังคมและสุขภาพที่ไม่สามารถเข้าโรงเรียนผู้สูงอายุได้ คิดเป็นร้อยละ 4.75 โดยแยกเป็น ผู้สูงอายุที่มีสภาพติดบ้าน ร้อยละ 2.97 และมีสภาพติดเตียงร้อยละ 1.78 ตั้งแต่ปี 2558-2560 มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุได้อย่างต่อเนื่องเพียง 5 แห่ง จาก 11 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 45.46 สาเหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมได้น้อย ส่วนใหญ่มีที่พักอาศัยในพื้นที่ห่างไกล เดินทางด้วยความยากลำบาก ปัญหาด้านสุขภาพและปัญหาด้านการเดินทาง สถานที่จัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุส่วนใหญ่ตั้งอยู่ที่ องค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาลเท่านั้น จึงทำให้ไม่สามารถเรียน ได้ครบหลักสูตร

2. สภาพปัจจุบันการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดลพบุรี จำแนกตามรายองค์ประกอบ มีดังนี้

2.1 การมีผู้นำที่เปลี่ยนหมุนเวียนและเสถียรและความมุ่งมั่น เห็นได้จากการที่ผู้บริหารองค์กรส่วนท้องถิ่น ที่ตระหนักเห็นความสำคัญ ทุ่มเทเสียสละให้กับกิจกรรมนี้ ทำให้กิจกรรมสามารถขับเคลื่อนไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมก็ให้ความสนใจและให้ความสำคัญ นำมาซึ่งผลประสิทธิผลก็คือ ความสำเร็จในการดำเนินการ

2.2 การมีเป้าหมายที่ชัดเจนและมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ผู้นำที่เข้ามามี

บทบาทและท่มีเท มีการวางแผน วางเป้าหมาย วางกรอบในการจัดกิจกรรม และประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมตามที่เป้าหมายที่เราวางเป้าหมายไว้ ทำให้ตัวชี้วัดมีเป้าหมายชัดเจนทำให้หน่วยงานภาครัฐตระหนัก เห็นคุณค่าใน ความสำคัญและเริ่มดำเนินการ มันจะนำไปสู่ตัวชี้วัดตัวอื่น ๆ ต่อไป

2.3 การมีส่วนร่วมและความเป็นเจ้าของ การจัดกิจกรรมบนพื้นฐานความรู้และความสนใจของตัวผู้สูงอายุ เป็นปัจจัยที่สำคัญของการเข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้ที่ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการโครงการจะต้องมีการประชุมซักซ้อมกับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อค้นหาความสนใจและความต้องการของผู้สูงอายุ เพื่อนำมาจัดกิจกรรมส่งเสริม ทำให้เขาเป็นเจ้าของกิจกรรมนั้น ๆ และก็จะเริ่มมีความรู้สึกที่อยากจะเข้าร่วมกิจกรรม ร่วมขับเคลื่อนไปกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.4 การมีเครือข่ายที่เข้มแข็ง การทำกิจกรรมร่วมกันบ่อยๆ จนเกิดความเคยชินจะนำมาซึ่งเครือข่าย ทั้งเครือข่ายผู้สูงอายุ เครือข่ายของผู้ปฏิบัติหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และจะนำมาซึ่งการหาทางออกของการวางแผนทางการพัฒนาในอนาคต

2.5 การมีการเรียนรู้และพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้และพัฒนาการต่อยอด ความเข้มแข็งต้องเน้นที่ความสนใจของผู้สูงอายุ การเข้ามามีส่วนร่วม เน้นการเป็นเจ้าของกิจกรรม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับความสำเร็จ และรับความสุขมากขึ้นในกิจกรรมของตัวเอง

2.6 การมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหนุนเสริม เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่สุดของการดำเนินงานคือการผลักดันและขับเคลื่อนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในทุกระดับ ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ เป็นผู้รู้ปัญหา มีบุคลากร และมีงบประมาณเป็นของตนเอง

ตอนที่ 2 ปัญหาและอุปสรรคต่อการการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี

ปัญหาและอุปสรรคต่อการการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 11 ในจังหวัดลพบุรี มีดังนี้

1. ผู้สูงอายุจำนวนมากไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ครบทุกคน เนื่องจากการเจ็บป่วยหรือมีโรคประจำตัวที่ไม่สามารถเคลื่อนไหวหรือออกจากบ้านได้
2. ผู้สูงอายุไม่สามารถเดินทางมาร่วมกิจกรรมได้ เพราะขาดยานพาหนะ มีที่พักอาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกลจากที่ตั้งของโรงเรียน ซึ่งเป็นพื้นที่ราบสูงหรือสภาพแวดล้อมเป็นภูเขาสูงมาก ทำให้การเดินทางสัญจรไปมาค่อนข้างลำบาก
3. วิทยากรในพื้นที่ที่มีความรู้ ความสามารถมีจำนวนน้อย ขาดทักษะในการถ่ายทอดความรู้ ทำให้ต้องใช้วิทยากรจากภายนอกพื้นที่ซึ่งหาได้ยาก
4. ข้อจำกัดในการเบิกจ่ายงบประมาณ ทำให้เกิดความยากลำบากในการจัดกิจกรรม รวมทั้งการสนับสนุนงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังเน้นไปที่หมวดโครงสร้างพื้นฐานเป็นส่วนใหญ่ ทำให้การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุหยุดชะงักและไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้ปีถัดมา
5. การขาดแคลนบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของกิจกรรม มีจำนวน

ที่น้อยเพียงคนเดียวหรือสองคนเท่านั้น ซึ่งไม่สอดคล้องกับภารกิจของหน่วยงาน ทำให้ขาดการผลักดันและขาดการดำเนินการที่ไม่เสร็จทันตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด

ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี

การมีผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่ทุ่มเท เสียสละ และมีความมุ่งมั่น

ผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรีมีแนวนโยบายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างจริงจัง มีความมุ่งมั่น เป็นผู้นำในการดำเนินงานโครงการโรงเรียนผู้สูงอายุ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็จะมีการจัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนลงในพื้นที่เป้าหมาย และทำให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เห็นความสำคัญไปด้วย ทำให้โรงเรียนผู้สูงอายุสามารถดำเนินงานอย่างประสบผลสำเร็จได้

การมีเป้าหมายชัดเจนและมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

ความเข้าใจงานของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติ มีประชุมวางแผนงานที่ชัดเจน การศึกษาวิชาการเรียนที่ผู้สูงอายุสนใจ และเลือกเวลาที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง มีผลถึงความเชื่อมั่นของตัวผู้สูงอายุ มีการประชุมตัวแทนผู้สูงอายุและคณะทำงานอย่างจริงจังทำให้มีเป้าหมายชัดเจน ความสำเร็จในการจัดกิจกรรมเกิดขึ้น ทำให้ความต่อเนื่องก็เกิดขึ้นด้วย

การมีส่วนร่วมและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน

การมีส่วนร่วมและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ต้องมาจากความต้องการของผู้สูงอายุที่แท้จริง นักเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุต้องการเรียนอะไรได้เรียน มีการประชุมประจำเดือนของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อให้ได้หลักสูตรที่น่าสนใจ ท้นสถานการณ์ สร้างการมีส่วนร่วม และทำให้มีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของร่วมกัน มีการดูแลนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ จัดให้มีรถรับส่ง หากเจ็บป่วยก็ให้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในพื้นที่ลงไปเยี่ยม จัดกิจกรรมเยี่ยมบ้านเพื่อนสร้างการมีส่วนร่วม ความสัมพันธ์ภายในโรงเรียนผู้สูงอายุให้แน่นแฟ้น อันจะนำมาสู่ความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันนั่นเอง

การมีเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง

การสำรวจวิทยากรด้านการให้ความรู้ผู้สูงอายุไว้เป็นฐานข้อมูล และจัดอบรมวิทยากรผู้สูงอายุเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อสร้างทักษะวิทยากรที่ให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ ที่มีทักษะการจูงใจผู้ฟัง และมีความเชี่ยวชาญมากขึ้น เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ใช้ในการค้นหาวิทยากรต่อไป สำหรับการจัดโรงเรียนผู้สูงอายุต่อไป อีกทั้งยังเป็นการสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งอีกด้วย

การมีการเรียนรู้และพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

การเรียนรู้และพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องของโรงเรียนผู้สูงอายุ ทุกภาคส่วนล้วนมีผลทั้งสิ้นตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง มีการขยายกลุ่มผู้สูงอายุที่จะเข้าโรงเรียนผู้สูงอายุด้วยมากขึ้นในทุก ๆ ปี ซึ่งประชาสัมพันธ์โดยใช้วิธีบอกต่อ จะได้ผู้สูงอายุที่มีความพร้อม ความมุ่งมั่น และการมีส่วนร่วมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องตั้งงบประมาณ เพื่อรองรับให้เพียงพอ และควรหาช่องทางการขอรับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอีกด้วย

การมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหนุนเสริม

การมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหนุนเสริมได้เต็มประสิทธิภาพนั้น ต้องทำให้ผู้ปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความรู้ เรื่องช่องทางการเข้าถึงงบประมาณ การแก้ปัญหา

ข้อขัดข้องทางกฎหมายในการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุนั้นเป็นเรื่องสำคัญ และมีอัตรากำลังเพียงพอ ทำให้ดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุน ทำได้อย่างต่อเนื่องและเกิดการ ผลักดันจากทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง

จากผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี ที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้เป็น 9 ประเด็น ดังนี้

1. **กลุ่มเป้าหมายที่จะเข้าโรงเรียนผู้สูงอายุ** แนวทางนี้ต้องพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของกลุ่มเป้าหมายที่จะต้องทำกิจกรรมทางด้านวิชาการและการปฏิบัติ ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ **กลุ่มที่ 1 กลุ่มติดสังคม** ซึ่งเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่สามารถเดินทางไปไหนมาไหนได้ เป็นกลุ่มที่มีศักยภาพสูงและสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง เป็นกลุ่มที่ต้องสร้างให้เขามีฐานความรู้ และมีทักษะเพื่อนำไปขยายผลในกลุ่มอื่นๆ ในพื้นที่ได้ **กลุ่มที่ 2 กลุ่มติดบ้าน** เป็นกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมค่อนข้างลำบาก มีปัจจัยหลายสาเหตุ ได้แก่ ไม่มีค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ไม่มีเวลาร่วมกิจกรรม ไม่มีพาหนะ ไม่ประสงค์จะเข้าร่วมแต่ก็ไม่ได้ปฏิเสธ **กลุ่มที่ 3 กลุ่มติดเตียง** เป็นกลุ่มที่มีภาวะภัยคุกคามทางด้านสุขภาพสูงมาก มีผลกระทบทางด้านจิตใจค่อนข้างสูง กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ จึงต้องเน้นไปที่ผู้ดูแลเป็นหลักไม่ว่าจะเป็นญาติหรือผู้ดูแล

2. **สถานที่จัดการเรียนการสอน** แนวทางในการเลือกสถานที่จัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม ควรมีรูปแบบ 3 รูปแบบ ได้แก่ **รูปแบบที่ 1** สถานที่ภายใต้การกำกับดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รูปแบบนี้การจัดการเรียนการสอนในกลุ่มของผู้สูงอายุที่ติดสังคม **รูปแบบที่ 2** สถานที่สำหรับผู้สูงอายุที่ติดบ้าน สถานที่ควรเป็นห้องเรียนในบ้านหรือในชุมชน หรือหมู่บ้านใกล้เคียงพื้นที่บ้านของผู้สูงอายุ และ **รูปแบบที่ 3** สถานที่สำหรับผู้สูงอายุที่ติดเตียง สถานที่ควรเป็นห้องเรียนในบ้านของผู้สูงอายุ

3. **ช่วงเวลาและระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอน** แนวทางในการพิจารณาช่วงเวลาในการจัดการเรียนการสอนและใช้ระยะเวลาอันเหมาะสม ในกลุ่มของผู้สูงอายุทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ **กลุ่มติดสังคม** สามารถจัดการเรียนการสอนได้ทุกสัปดาห์ แต่ก็ไม่ควรเกิน 8-10 สัปดาห์ต่อรุ่น โดยจัดเฉพาะช่วงเช้าเท่านั้นหากจัดกิจกรรมทั้งวันจะได้ความร่วมมือน้อย **กลุ่มติดบ้าน** ต้องมีความถี่ในการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น อาจจะเป็นทุกสัปดาห์หรือสัปดาห์เว้นสัปดาห์ จัดกิจกรรมเฉพาะเรื่องและใช้วิทยากรในพื้นที่ หรือใช้ช่องทางการสื่อสารของชุมชนร่วมด้วย เช่น เสียงตามสาย หรือหอกระจายข่าว **กลุ่มติดเตียง** สามารถจัดการเรียนการสอนสัปดาห์เว้นสัปดาห์ และมีความถี่มากขึ้น โดยเน้นที่การประคับประคองสุขภาพ

4. **เนื้อหาในตารางการเรียนการสอน** สำหรับเนื้อหาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มผู้สูงอายุทั้ง 3 กลุ่ม จะต้องเน้นที่ความสามารถของแต่ละกลุ่มด้วย **กลุ่มติดสังคมและกลุ่มติดบ้าน** ควรเน้นกิจกรรมสันทนาการ กิจกรรมออกกำลังกาย การสร้างความสัมพันธ์ในกลุ่ม การพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การใช้ชีวิตในสังคม การดูแลสุขภาพ การใช้เวลาว่าง กิจกรรมจิตอาสา การเข้าถึงข่าวสารที่จำเป็นในการดำรงชีวิตในสังคม และความรู้กฎหมายครอบครัวที่จำเป็น **กลุ่มติด**

เตียง เน้นการดูแลสุขภาพกายและใจเป็นหลัก เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดในจิตใจ การสร้างความสุขในบ้านปลายชีวิต

5. **วิทยากร** ควรพิจารณาจาก 1) วิทยากรจากกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกันเอง ที่มีความรู้ความสามารถ ประสบการณ์สูง เช่น ครู บุคลากรทางด้านสาธารณสุข ผู้มีความรู้เรื่องกฎหมาย เป็นต้น 2) วิทยากรที่มาจากเครือข่ายของภาคราชการในพื้นที่ และ 3) วิทยากรจากภายนอกพื้นที่ภาคส่วนอื่นๆ

6. **แกนนำผู้สูงอายุ** แกนนำผู้สูงอายุถือว่าเป็นบุคคลหรือกลุ่มคนมีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมสูงมาก เพราะจะเป็นผู้ชักจูง ประชาสัมพันธ์ให้ผู้สูงอายุมาเข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียน ดังนั้นการสร้างแกนนำผู้สูงอายุจึงมีความสำคัญต่อการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ

7. **เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ** ถือเป็นเหตุผลปัจจัยที่ต้องนำมาพิจารณาในการขับเคลื่อนกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ เพราะเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุจะสะท้อนถึงความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุได้เป็นอย่างมาก เมื่อไรก็ตามที่เขามีเงินจับจ่ายใช้สอยเพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ เขาก็จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมมากขึ้น

8. **ที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ** คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุร่วมด้วยเสมอ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องสำรวจและดำเนินการดูแลช่วยเหลือในการซ่อมแซมหรือสร้างใหม่ให้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อจะทำให้ผู้สูงอายุไม่เกิดความกังวลในการเข้าร่วมกิจกรรม

9. **ช่องทางการสื่อสาร** เป็นประเด็นการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานนโยบายโรงเรียนผู้สูงอายุไปปฏิบัติในจังหวัดลพบุรี เพราะการที่จะทำให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม ต้องทำให้เขารู้จักเรา ให้เขาเชื่อใจเรา ให้เขาสบายใจ ให้เขารู้สึกว่าเป็นครอบครัวเดียวกัน ดังนั้นการสร้างช่องทางการสื่อสารในหลายๆ รูปแบบจะทำให้เกิดความเข้าใจ ทั้งการสื่อสารผ่านผู้นำ แกนนำผู้สูงอายุ ตัวของผู้สูงอายุ การสื่อสารผ่านเสียงตามสาย หอกระจายข่าว การประชุมทุกรูปแบบ ต้องให้ข้อมูลแบบซ้ำ ๆ ย้ำ ๆ จนติดปาก อย่าเพียงให้เขาฟังอย่างเดียว แต่ว่าหากเขาพูดด้วย

รูปแบบของแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี

ภาพประกอบที่ 2 รูปแบบของแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี

อภิปรายผล

ในการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุไปปฏิบัติในจังหวัดลพบุรี ผู้วิจัยมีหัวข้อในการอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดลพบุรี พบว่า ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมน้อยมาก มีเหตุปัจจัยหลายปัจจัย ความไม่พร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือชุมชนนั้นๆ (Olum, 2002) ผู้สูงอายุมีโรคประจำตัวที่เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ทำให้การกำหนดกลุ่มเป้าหมายได้ยาก (Sorg, 1983) ความยากลำบากในการ

เดินทาง อยู่ในหมู่บ้านที่อยู่ไกลจากสถานที่จัดกิจกรรม ไม่มีพาหนะส่วนตัว จึงเป็นผลทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในสังคมมีน้อย (United Nations' 2013) นอกจากนี้ยังขาดการพัฒนาวิทยาการที่มีความเชี่ยวชาญในการดึงดูดให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม (Olum, 2002) และสถานที่ในการจัดกิจกรรมไม่มีความเหมาะสมกับการจัดกิจกรรม ทำให้การดำเนินงานไม่มีความต่อเนื่อง (Van Horn, 1979) รวมทั้งการสร้างเครือข่ายของกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความเข้มแข็งและจะนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการดำเนินงานให้เกิดความต่อเนื่องยังไม่สามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการสร้างประสิทธิผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติ (United Nations, 2013) ทั้งนี้แม้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีการหนุนเสริมทางด้านการบริหารจัดการและงบประมาณแต่ก็ยังไม่สามารถขับเคลื่อนนโยบายไปสู่เป้าหมายได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่สุดของการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ (Sorg, 1983)

2. แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี จากการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่า ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมได้น้อยมาก เนื่องจากผู้สูงอายุมีการเจ็บป่วยหรือมีโรคประจำตัวที่ไม่สามารถเคลื่อนไหวหรือออกจากบ้านได้ ไม่ยานพาหนะนำพาเข้าร่วมกิจกรรม อยู่ในพื้นที่ห่างไกลเดินทางลำบาก ขาดวิทยาการที่มีความรู้ ความสามารถในการพัฒนาโครงการสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งขาดบุคลากรที่รับผิดชอบกิจกรรมโดยตรงของหน่วยงานที่เป็นเจ้าภาพการดำเนินงาน ดังนั้น การนำนโยบายไปปฏิบัติโรงเรียนผู้สูงอายุไปปฏิบัติจึงต้องสร้างการมีส่วนร่วมของทุกหน่วยงานหรือทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรม เช่น หาสถานที่จัดกิจกรรมที่เหมาะสม ที่ผู้สูงอายุสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ง่าย ต้องเลือกเป้าหมายการพัฒนาที่ชัดเจน การสื่อสารที่เหมาะสม ระยะเวลา การสร้างแกนนำ เนื้อหาหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการ การสร้างความมั่นคงด้วยการจัดหาที่อยู่อาศัยที่มั่นคงกับกลุ่มด้อยโอกาสและเสริมเบี้ยยังชีพให้พอเพียงกับการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุด้วย จึงจะทำให้การดำเนินงานเกิดความยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. การขับเคลื่อนกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ จะต้องบูรณาการความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ทั้งภาครัฐและเอกชน ชมรม กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน
2. การขับเคลื่อนกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ ต้องพิจารณากลุ่มเป้าหมาย สถานที่จัดการเรียนการสอน ระยะเวลา เนื้อหาการเรียนการสอน แกนนำผู้สูงอายุ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ ช่องทางการสื่อสาร เพื่อจะได้มีการจัดกิจกรรมได้ตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการได้อย่างแท้จริง และเกิดประสิทธิผลสูงสุด

บรรณานุกรม

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. (2556). **คู่มือการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ
- กระทรวงสาธารณสุข. กรมอนามัย. (2557). **แผนยุทธศาสตร์สุขภาพกระทรวงสาธารณสุข ด้านส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค ปีงบประมาณพ.ศ.2557 (5 Flagship Projects)** กรุงเทพมหานคร : กรมอนามัย
- คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ. (2553). **แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เทพปัญญาวิสัย.
- ชาย โพธิ์สิตา และสุชาดา ทวีสิทธิ์. (2552). **ประชากรและสังคม 2552 ครอบครัวไทยในสถานการณ์เปลี่ยนผ่านทางสังคมและประชากร**. นครปฐม : โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2557). **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2557**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2549). **รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการระบบการดูแลระยะยาวในครอบครัวสำหรับผู้สูงอายุ**. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร : มิสเตอร์ก็อปปี
- สันทัดชัย สงวนศักดิ์. (2550) **ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างประสิทธิผลของการนำนโยบายการส่งบริการสังคมแก่ผู้สูงอายุไปปฏิบัติ : ศึกษากรณีกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Olum, G. H. (2002). **Report on status and implementation national policy on ageing in Kenya**. Durban, Kenya: UNDESA.
- Sorg, J. D. (1983). **A typology of implementation behaviors of street-level bureaucrats**. Policy Studies Review,
- United Nations. (2013). **World Population Ageing 2013** Retrieved May 20, 2010, Available From <http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WorldPopulationAgeing2013.pdf>
- Van Horn, C. E. (1979). **Policy implementation in the federal system, national goals and local implementers**. Lexington, MA: Heath & Company.